

УДК 159.9

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, перший проректор

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сьогодні в Україні настав час перетворення правоохоронної системи на систему європейського зразка з наданням поліцейських послуг суспільству у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, протидії злочинності. Зокрема, ухвалено новий закон України «Про Національну поліцію» [1], указ Президента України «Про День Національної поліції України» [2], інші нормативно-правові акти з питань регулювання поліцейської діяльності. Ефективність професійної діяльності працівників поліції залежить від якості професійної підготовки, уміння швидко орієнтуватися в обстановці, адаптуватися до сучасних умов, адекватно реагувати

на ситуацію, передбачати і випереджати дії правопорушників. Вирішення цих завдань можливе лише за умови високого рівня професіоналізму тих, на кого вони покладені, що може бути реалізовано завдяки проведенню дієвої кадрової політики, спрямованої на оптимізацію процесу професійної соціалізації поліцейських. Саме тому звернення до висвітлення означеної проблеми у період реформування є своєчасним та актуальним.

Для того, щоб зрозуміти сутнісні характеристики професійної соціалізації, необхідно з'ясувати зміст поняття «соціалізація». Соціалізація – це засвоєння особистістю відповідних цінностей, норм та експектацій, що відбувається при оволодінні нею різноманітними ролями, завдяки ідентифікації з певними групами. Серед різноманітних видів соціалізації провідне місце займає професійна соціалізація, оскільки для більшості людей сьогодні професійна сфера є найбільш значущою, бо саме тут створюються можливості для отримання особистістю відповідного місця у соціальному просторі та просування «соціальними сходами».

Ускладнення завдань поліцейської діяльності вимагають високого професіоналізму від поліцейських, актуалізують проблему добору, підготовки і перепідготовки кадрів. У цих умовах загострилися суперечності між потребою суспільства у висококваліфікованих кадрах працівників поліції і реальним станом кадрового потенціалу правоохоронних органів. Саме тому освіта є найважливішим чинником, який впливає на соціальні процеси в цілому, зокрема на формування професійних груп. Сьогодні розвиток правоохоронної системи та розвиток поліцейських – процеси взаємопов'язані, від яких залежить правоохоронна безпека нашої держави. Саме тому управління професійною соціалізацією як процесом формування спеціаліста і повноцінного включення його у професійне середовище є найважливішим завданням системи вищої освіти.

Професійне навчання являє собою процес взаємодії курсантів з курсовими, кураторами груп, викладачами та адміністрацією вищого навчального закладу (деканатом, ректоратом). Саме вони є шляхом не тільки безпосередньо учбової діяльності, але й організаційної, роз'яснювальної роботи, здійснюють контролюючу функцію, створюють умови для успішної адаптації до майбутньої професійної діяльності. У процес професійного навчання впроваджуються новітні інноваційні методики, зокрема тренінги, бінарні заняття з представниками практичних підрозділів Національної поліції з приводу професійних знань, тобто відбувається позитивний зв'язок між теорією та практикою. Формується культурний та людський капітал майбутнього фахівця. Курсанти засвоюють норми взаємодопомоги, довіри,

участі (звісно, в тій мірі, в якій вони присутні у стосунках членів навчального закладу), які будуть перенесені в новий професійний колектив. Чим ширшими є зв'язки курсантів (як формальні, так і неформальні), чим у більше число груп вони входять (починаючи з наукових гуртків, спортивних секцій, секцій за інтересами і закінчуючи радами факультетів, студентськими системами самоврядування), тим вища вірогідність того, що вони легше зможуть адаптуватися на робочому місці (бо матимуть навички спілкування з різними людьми, більш реалістичне уявлення про роботу в органах правопорядку, чіткий об'єкт ідентифікації). Отже, виші допомагають майбутньому фахівцю оволодіти такою соціальною роллю, як професія. Після професійного навчання людина навчається на безпосередньому робочому місці.

Професійна соціалізація (за термінологією В. Погрібної) «охоплює здобуття професійних знань, умінь і навичок, необхідних для успішного початку професійної діяльності, тобто опанування спеціальності» [3, с. 89]. По суті, професійна соціалізація – це формування компетентного спеціаліста.

Професійна правоохоронна діяльність створює такі умови, за допомогою яких працівник ототожнює себе із правоохоронною системою в цілому, що є ідентифікацією із соціальним інститутом. Інакше кажучи, частіше говорять про працівників поліції, прокуратури, СБУ взагалі, не роблячи різниці між їхніми професіями, спеціальностями й посадами. Для ефективності роботи правоохоронної діяльності успішність інституціональної професійної соціалізації в деяких випадках відіграє провідну роль, оскільки саме цінності й норми, які декларуються правоохоронною системою, повинні служити для її працівників поштовхом до дії незалежно від їхньої професії [4]. Отже, оскільки у правоохоронній системі процеси професійної, інституціональної й посадової (організаційної) соціалізації невіддільні, в контексті нашої роботи професійна соціалізація розглядається в широкому значенні цього слова. Відповідно середовищем, де відбувається процес професійної соціалізації, є виші, первинний колектив, професійна група, окремі працівники.

В умовах здійснення в Україні поліцейської реформи сфера соціалізації, що має змістову невизначеність, розширює свій інноваційний сегмент. Основні засоби підвищення результативності діяльності ґрунтуються на оцінюванні персоналу правоохоронних органів за професійними, морально-психологічними та діловими характеристиками.

На професійну соціалізацію поліцейських впливає низка чинників (мікро-, мезо- і макрорівнів), що вимагають від них певної поведінки й активності [5]. Вплив мікрочинників на соціалізацію є найбільш

значущим, оскільки з ними людина стикається постійно. До мікрочинників професійної соціалізації поліцейських належать: соціальне середовище та безпосереднє оточення індивіда, освіта, громадська думка, організаційна культура. Ці чинники можуть діяти в різних поєднаннях, внаслідок чого підвищується варіативність під час вибору кар'єри та її практичного здійснення. Також ці чинники полегшують, а іноді й ускладнюють кар'єрне просування. Звідси виникає потреба у вивченні та аналізі чинників професійної соціалізації поліцейських у сучасному українському суспільстві.

Отже, можна зазначити, що при аналізі професійної соціалізації важливо, до якої професійної мережі включений працівник поліції. Це пов'язано з тим, що, по-перше, саме через соціальні зв'язки він засвоює професійні знання, цінності, до яких входить і цінність правоохоронної діяльності, норми поліцейської діяльності, стереотипи раціонально схвалюваної поведінки. По-друге, професійне коло багато в чому визначає можливість накопичення того обсягу культурного і насамперед людського капіталу, який потрібен для виконання професійної діяльності, розвиває необхідні особистісні фізичні, психологічні та інтелектуальні якості.

Саме тому майбутні наші дослідження в цьому напрямку будуть спрямовані на комплексний опис професійної соціалізації працівників поліції, що дасть нам змогу розв'язати багато питань професійного формування фахівця.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 20.11.2017).
2. Про День Національної поліції України : указ Президента України від 09.12.2015 № 693/2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693/2015> (дата звернення: 20.11.2017).
3. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму : монографія. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2008. 336 с.
4. Деркач А. А., Кузьміна Н. В. Акмеология – пути достижения вершин профессионализма. М. : Рос. акад. упр., 1993. 23 с.
5. Ковальова Д. Фактори професійної соціалізації державних службовців. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 3 (14). С. 194–205. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03\(14\)/12kdvsds.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03(14)/12kdvsds.pdf) (дата звернення: 20.11.2017).

Одержано 22.11.2017